Цана асобнага нумару 17 грошаў.

СЫН БЕЛАРУСА

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **2 злотыя**
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 грош., за радок пэтыту у 1 шп

№ 16. Вільня, Пятніца, 18-га ліпня 1924 г. Год I.

Перамога нацыяналізму.

Калі—пасьля забойства сфанатызаваным эндэкам першага прэзыдэнта Польскае Рэспублікі, Нарутовіча,— адбываліся выбары новага прэзыдэнта, перад паслямі „нацыянальных меншасьцяў“ узьнялося пытаньне: як ім паступіць? За кандыдатаў права-нацыяналістычных партыяў, ведама, ніхто галасаваць ня зьбіраўся. Але і асоба кандыдата польскае дэмакратыі (пэпээсаў і вызваленцаў) сама па сабе не магла быць прызнана заслугуючай даверыя „меншасьцяў“: усе добра памяталі пана Войцеховскага на яго нядаўным міністэрскім становішчы.... Аднак, паслы „меншасьцяў“, ад галасоў каторых залежаў вынік прэзыдэнцкіх выбараў, усё-ж такі пастанавілі галасаваць за кандыдата „лявіцы“, зазначаючы, што сваім галасаваньнем яны *выказываюць даверые* ня пану Войцеховскаму, а — *польскай дэмакратыі*.

Далейшыя выпадкі паказалі, што *адносна да асобы* п. Войцеховскага „меншасьці“ *не памыліліся*: пан Прэзыдэнт, выбраны іх галасамі—супраць галасоў правіцы, стануў зусім выразна на становішчы іменна апошняе, абвяшчаючы, што адзіным гаспадаром у Польшчы ён лічыць—польскі народ! Гэтым п. Войцеховскі разарваў усялякую ідэйную сувязь з польскай дэмакратыяй, якая ў пытаньні аб нацыянальных адносінах у Польшчы дзяржалася таго пагляду, што ў Польскай Рэспубліцы ня можа быць гутаркі аб панаваньні польскага народу над другімі, а, наадварот, павінна быць наладжана супрацоўніцтва ўсіх нацыянальнасьцяў на роўных правох.

Аднак, як хутка выявілася на дзеле, *„меншасьці“ вельмі памыліліся іменна адносна да польскае дэмакратыі*.

Час усё ішоў далей сваім чародам. Уціск „інародцаў“ усё крапчэў. Улада апынулася ў руках правіцы. Але вельмі хутка выявілася, што эндэцкі урад—па-за уцісканьнем „меншасьцяў“—ні да чога больш ня здольны, і „правіца“, зруйнаваўшы фінансова край, давёўшы да нэндзы яго працоўныя масы, прымушана была „здаць свае пазіцыі“.

Згодна з сусьветна прынятым парляманцкім звычаем, п. Прэзыдэнт *мусіў* запрапанаваць утварэньне габінэту тэй партыі ў Сойме, якая скінула ўрад Вітоса,—значыць, „лявіцы“. Выбар яго затрымаўся на лідэры „Вызваленьня“—п. Тугуце.

Настаў мамэнт, калі *польская дэмакратыя ўрэшце магла зьдзейсьніць на дзеле свае „высокія прынцыпы“*, якія здабылі для яе даверые „меншасьцяў“. Палажэньне ў Сойме было акурат такое, як у часе выбараў прэзыдэнта“: „лявіца“ разам з „нацыянальнымі меншасьцямі“ мела абсалютную большасьць у Сойме і магла сваімі галасамі забясьпечыць дэмакратычнаму ўраду поўнае падтрыманьне. Але ў гэты мамэнт зрабілася нешта неспадзяванае: лідэр „лявіцы“, п. Тугут, заявіў, што ён ня можа апірацца на такой соймавай большасьці, у якую будуць уваходзіць „меншасьці“,—што, значыць, у Польшчы ўлада павінна знахадзіцца выключна ў руках адных толькі „прыражоных гаспадароў“—палякоў! І, не знайшоўшы падтрыманьня ні ў аднае з партыяў „правіцы“, не здалеўшы гэтак стварыць „чыста польскае“ большасьці, п. Тугут зрокся тварэньня міністэрства.

Гэта ўжо было *яўнае адрачэньне польскае дэмакратыі ад прынцыпу супрацоўніцтва ўсіх нацыянальнасьцяў на аснове поўнае роўнапраўнасьці*, цаной якога былі ў сваім часе куплены галасы „меншасьцяў“ для „лявіцовага“ кандыдата ў прэзыдэнты. Гэта, як зусім правільна адзначае лейб-орган эндэкаў „Gazeta Warzs.“, была *першая перамога нацыяналістычнае ідэалёгіі*, якую правадзіла датуль адна толькі „правіца“.

Такім парадкам адпала тая галоўная перашкода, якая недавала польскім партыям у Сойме весьці супольна дзяржаўную работу і выключала магчымасьць кампрамісаў. І, запраўды, мы бачым пачатак *супрацоўніцтва* такіх, здавалася, *непрымірымых ворагаў*, як лідэры „правіцы“ і „лявіцы“—п. п. Станіслаў Грабскі і... Тугут!

Ведаў п. Уладыслаў Грабскі — сучасны прэм‘ер, што рабіў, запрашаючы ў „кансьпірацыйную“ камісію да спраў „нацыянальных меншасьцяў“ свайго брата-эндэка і галаву „дэмакратычнае“ апазіцыі! Бо-ж там, у цішы сукромнага міністэрскага габінэту, *аканчальна „сьпеліся“ прадстаўнікі варожых сабе данядаўна партыяў і... падзялілі між сабой міністэрскія партфэлі*! Як наказуюць польскія часопісі, за правядзеньне законаў аб ужываньні (ці, справядлівей, проці ўжываньня!) беларускае і украінскае мовы пан Тугут мае атрымаць у сучасным урадзе партфэль міністра заграгічных спраў, а пан Станіслаў Грабскі—міністэрства асьветы. І пад той час, як эндэк Грабскі будзе весьці ў школах барацьбу з „інародцамі“, карыстаючыся ўсей паўнатой улады,—ягоны сучасны аднадумец, пан Тугут, карыстаючыся сваей старой „дэмакратычнай“ фірмай, якую ганебна прадаў, будзе баламуціць заграгічныя дэмакратыі і „абеліваць“ рабсту абодвух братоў Грабскіх...

Як бачым, польскі зьвярыны нацыяналізм можа сьмела сьвяткаваць сваю бліскучую перамогу. Чаго спадзявацца ад яе нам, беларусам,—ясна хіба кожнаму!

Ясна такжа і тое, *якая цана ўсяму так званаму „польскаму дэмакратызму“*....

Дэклярацыя вызваленцаў-беларусаў.

Пры выхадзе паслоў-беларусаў з польскае партыі „Вызваленьне“ з прычыны падтрыманьня гэтай партыяй процібеларускіх законаў аб мовах пасол Станіслаў Бальлін злажыў гэткую дэклярацыю:

„Ад імя свайго і тых таварышоў-беларусаў, якія са мною салідарны, заяўляю:

„Крэпка веручы ў шчырасьць праграмы, а такжа ў чыстасьць і безкампрамісоасьць тактыкі P. S. L. „Wyzwolenie“, некаторая значная група беларусаў з культурай пераважна польскай сьвядома пайшла пад штандар P. S. L. „Wyzwolenie“ дзеля супольнае брацкае клясова-мужыцкае барацьбы за зямлю, за ўладу і асьвету, за зьдзейсьненьне поўні грамадзянскіх правоў для ўсіх народаў Польшчы, бачучых дагэтуль адно толькі уціск.

„Гэтае брацтва аружжа польскага і беларускага працоўных народаў, нічым ня зьвязанае і нікім не навязанае, а выплываўшае з супольнасьці ўмілаваньня найвышэйшых культурных і ідэйных цэннасьцяў,—знайшло сваё выражэньне такжа і ў Сойме ў пастаці гэтае жмені паслоў беларускае нацыянальнасьці, каторыя ў імя супольных ідэалаў радыкальнае сацыяльнае перабудовы Польшчы станулі пад штандарам „Wyzwolenia“ дзеля супольнага змаганьня, як з разбэсьціўшымся, пануючым і уціскаючым польскім шавінізмам, так і з уцісканым беларускім шавінізмам. Першы крок супольнае барацьбы, у вагні якое мы ня раз натыкаліся на самую рознародную правакацыю з розных старон, з трывогай глядзеўшых на гэтае брацтва працоўных у Польшчы, ня гледзячы на чысьленыя сутычкі і тактычныя розьніцы, аднакжа йшчэ мацней нас аб‘ядноў і загартаваў да барацьбы. Толькі ў другім годзе соймавае працы, калі перад правадырамі клюбу, які ў тым часе павялічыўся на чверць сваей пачатнай лічбы ўваходам элемэнтаў, як па сваей праграме, так і тактыцы чужых, вырасьлі пэрспэктывы **лёгкіх здабычаў—перадусім асабістых**, дый то коштам праграмна-тактычных кампрамісаў на карысьць правіцы,—тады варункі нашага супрацоўніцтва радыкальна пераміняліся. Усё тое, што нашай супольнай барацьбе надавала характар супрацоўніцтва,—счэзла! Перасталі карыстацца нават нездаровым — з увагі на вялізарную лічэбную перавагу ў клюбе паслоў-палякоў—правам перагаласовываньня; бадай усьцяж стаўлялі ўвесь клюб перад стаўшымся фактам, калі ўжо адступленьне азначала-бы руіну палітычнае кар‘еры правадыроў клюбу і ўпадак павагі апошняга.

„Ад мэтаду—яснага і чыстага, абапертага на супольне абгавораным і прынятым галасаваньнем тактычным высілку:ісьці да вызначанае ў праграме мэты цераз усе перашкоды, — перайшлі да **мэтаду кампрамісаў і тайных сходак з абшарніцка-капіталістычным прадстаўніцтвам у Сойме** — супраць выразных дырэктываў ад працоўных масаў і заўсёды на шкоду для іх.

„Мэтады кампрамісаў і тайных сходак адзначаюцца тым, што, калі ўжо раз улез у гэтае балота, дык прыходзіцца лезьці што-раз глыбей у яго—ажно да самазапярэчаньня. Шавіністычная правіца, патроху, але няўпынна, у працэсе закуліснага палітычнага торгу, атручывала палітыку „Wyzwolenia“. І мы дайшлі да таго, што наш старшыня Тугутт, які сам кінуў кліч чуць што не да рэвалюцыйнае барацьбы проці інсьпіраванага правіцай падзелу грамадзян гаспадарства на розныя сорты, які не завагаўся ў ахвяру гэтай барацьбе зарызыкаваць нявіннай мучаніцкай крывёй сьветлае памяці Нарутовіча,—цераз год ужо сам, насупраць дырэктывам зьезду 25.000 выбаршчыкаў, **гэты падзел грамадзян пацьвярдзіў**: старшыня Тугутт ня ўзяўся тварыць урад без падтрыманьня правіцы і адкінуў падтрыманьне мужыцкіх славянскіх клюбаў!

„З таго часу ў кожным палітычным кроку „Wyzwolenia“ выяўляецца аблічча заўсёды згубнага на далейшую мэту маккіявэлізму: **гаворыцца адно, а думаецца і робіцца другое**. Мы скідаем Вітоса за церазмернае абкладаньне беднага насяленьня падаткамі і за церазмерны ваенны бюджэт, за запраданьне зямельнае рэформы і зламаньне адбудовы. Садзім на прэм‘ерскі пасад абшарніка Грабскага і даем яму поўную свабоду блізу цалком пераклaсьці санацыйныя цяжары на плечы працоўных, зацьвярджаем яму чуць не ўдвая вялікшы бюджэт на войска і амаль ні граша на зямельную рэформу і зямляробства, зацьвярджаем блізу поўную ліквідацыю працы над адбудовай. **Пры маўклівым падтрыманьні з нашага боку пан Грабскі робіць тое, дзеля чаго данядаўна арганізоўваліся гучныя фашыстаўскія дружыны.**

„Сяньня мы стаімо перад аблічам законапраектаў, уложаных п. Тугуттам на ўласную руку ў таёмным абасабленьні нават ад уласнага Клюбу і—ў суполцы з п. Ст. Грабскім. Гэтыя законапраекты выяўляюць поўнае адхіленьне „Wyzwolenia“ ад праграмнае дарогі, бо ігнаруюць голас усіх меншасьцяў, як раўнапраўных грамадзян, маючых першы голас пры ладжаньні іх лёсу і жыцьця. Апрача таго **гэтыя ўставы цалком прыймаюць становішча нацыянал-дэмакратыі ў адносінах да меншасьцяў**. У іх выяўляецца **эндэцкі прынцып пануючага народу і адыход ад прынцыпу брацкага сужыцьця і супрацоўніцтва, дагэтуль абвяшчанага лявіцай**. Гісторыя гэтых законапраектаў і абставіны, у якіх яны нарадзіліся, найлепш паказуюць, што больш сумленная часьць лявіцы польскага Сойму стыдаецца таго, што робіць...

„Гэтым новым адрачэньнем ад свайго праграмнага становішча „Wyzwolenie“ вырвала апошні

астравок грунту, на якім было магчыма такое супрацоўніцтва беларусаў у польскім клюбе.

„Дзеля гэтага ніжэйпадпісаныя з глыбокім жалем у сэрцы пакідаюць клюб „Wyzwolenie“ і будуць галасаваць проці законапраектаў, а таксама проці бюджэту.

„Крэпка верым, што ня робім гэтага дзеля ненавісьці ці непрыязьні. Шчырая і гатовая да найвялікшых высілкаў і ахвяр рука беларускага селяніна на мамэнт завісла ў паветры, але хутка сустрэне таксама шчырую руку польскага селяніна“.

Варшава, 9 ліпня 1924 г.

Цікава, што паслы Галавач і Шапель дагэтуль ухіляюцца ад подпісу гэтае дэклярацыі і далей цалуюцца з палякамі — на загубу свайму народу, але мо‘... на карысьць сабе?!

Вялікі скандал у Сойме.

На паседжаньні Сойму 9-га ліпня здарыўся —ў часе прыйманьня „знамянітых“ языковых законаў—вялізарны скандал, выкліканы, як заўсёды, тым гвалтам, які дазваляе сабе соймавая большасьць над меншасьцю.

Каб выразіць пратэст проці сілком навязываных беларусам і украінцам законапраектаў, лёс якіх ужо быў вырашаны напярод воляй згаварыўшыхся польскіх партыяў, украінец Пашчук пачаў прамову паукраінску. Тры разы перапынены маршалкам, ён урэшце быў пазбаўлены слова, але ня сходзіў з трыбуны. Тады маршалак зрабіў перарыў і паставіў другую справу на разгляд Сойму.

Калі Сойм ізноў вярнуўся да „языковых уставаў“, дык пасьля прамоваў Грюнбаўма і Чапіньскага маршалак заявіў, што яшчэ ёсьць 6 запісаных да слова прамоўцаў, але ёсьць і прапазіцыя спыніць дыскусію. Большасьць Сойму прыймае гэту прапазіцыю.

Гэтак недапушчанымі да голасу аказаліся выключна нацыянальныя меншасьці. Адзін з іх паслоў, жыд Прылуцкі, крыкнуў: Гэта-ж лайдацтва!“

Маршалак Ратай за гэткую цяжкую абразу ўсяго Сойму выключыў Прылуцкага на 3 паседжаньні. Правіца крычыць: „за мала“...

Калі Прылуцкі выходзіў, яго зачапіў эндэк п. Мантэрыс. Пачалася лаянка. Тады падышоўшы збоку другі эндэцкі пасол, Добія, ударыў п. Прылуцкага ў твар і ўцёк.—Сталася гэта каля дзьвярэй, узьняўся вялікі галас, — у той час, калі п. маршалак фарсаваным маршам гнаў толькі дзеля формы трэцяе чытаньне праектаў аб мовах. Пабіты п. Прылуцкі дагнаў п. Добію ўжо ў салі і таксама „даў яму здачы“... Але тут паднялася ўжо такая бойка, што, ня глядзячы на ўсё жаданьне п. маршалка „правясьці“ праекты, прышлося зрабіць перарыў.

Пасьля перарыву маршалак выразіў жаль з прычыны скандалу, выключыў на 3 паседжаньні і п. Добію—і пагнаў яшчэ хутчэй „чытаньне“ праектаў.

Тым часам п. Прылуцкі, спаткаўшы п. Мантэрыса, „заехаў“ і яму па твару. Той з братам у двух накінуліся на Прылуцкага, і пашла ізноў бойка...

Характэрная падробнасьць: у часе гэтых эндэцкіх нападаў адзін з напасьнікаў выбраў з кішані рэвальвэр і прыцэліўся ў п. Прылуцкага. Той крыкнуў яму: „страляй, не баюся!“.

А п. Маршалак усё гнаў праекты...

Прапазіцыю меншасьцяў адкінуць цалком праекты большасьць спаткала зьвярыным рыкам. Тады ўсе беларусы, украінцы, жыды, немцы і расеец пачалі выходзіць з салі з пяяньнем нацыянальных гімнаў...

Асталіся ў салі толькі жыды-ортодоксы (прадстаўнікі буйнай буржуазіі), якім іншыя жыды крычалі: здрайцы!..

Пакуль гэта ўсё йшло, маршалак скончыў „галасаваньне“ праектаў і аб‘явсьціў іх „прынятымі Соймам“.—Усе папраўкі былі адкінуты.

Так адбылося ў „чыста польскім Сойме“ — бяз учасьця меншасьцяў—правядзеньне апрацаваных бяз меншасьцяў „грабска-тугуттаўскіх“ законаў, маючых мэтай „дабро“ гэтых меншасьцяў...

ІНТЕРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў украінскага клюбу да п. Міністра Ўнутраных Справаў у справе няпраўнае канфіскаты № 24 (97) украінскага тыднёвіка ў Холме „Нашае Життя“.

Холмскае Староства Люблінскага Ваяводства, бачучы ў артыкулах пад загалоўкам: „Ліст да Мітрапаліта“ і „Вялікае веча пратэсту ў Халме“, зьмешчаных у тыдневіку „Нашае Життя“ № 24, праступства з арт. 129 і 142 К. К., налажыла на ўвесь набор „Нашае Життя“ № 24 арышт пастановаю ад 22 чэрвеня 1924 г. № 6214/III.

Сканфіскаваныя артыкулы пры гэтым далучаем:

ЛІСТ ДА МІТРАПАЛІТА.

Ад прадстаўнікоў украінскага праваслаўнага насяленьня—украінскіх паслоў ды сэнатараў у Польскім Сойме і Сэнаце—да Яго Высоканайасьвячонасьці, Мітрапаліта Дзяніса.

Уладыка!

12-га красавіка г. г. праваслаўныя япіскапы ў Польшчы, на чале якіх Вы стаіцё, увялі ў царкоўнае жыцьцё нашага народу праваслаўнага важную зьмену, г. ё. пастанавілі ўсе непераходныя праваслаўныя сьвяты сьвяткаваць не па старому, традыцыяй народу асьвячонаму, Юліянскаму каляндару, а па каляндару новаму—Грыгарыянскаму.

Ня спытаўшыся ў народу, ня лічучыся з паглядам усяго духавенства, якое стаіць блізка да народу, без аб‘ектыўнае падрыхтоўкі да адпаведнага вырашэньня справы на Саборы, ці прынамсі на зьездах, як належыць вырашаць важныя царкоўныя пытаньні паводле духу саборнасьці ды практыкі праваслаўнае царквы, а па-дыктатарску ўвялі праваслаўныя япіскапы навіну, якая пярэчыць звычаям і вытварыўшамуся праз вякі рэлігійна-бытавому сьветапагляду нашага народу.

Самахоць аднэй рысай пяра Вы, Уладыка, а з Вамі і рэшта залежных ад Вас Япіскапаў накінулі нашаму народу такое, што будзе мець для яго вялізарныя нэгатыўныя вынікі.

У XVI—XVII сталецьцях, у часе першага інтэнсыўнага націску ворагаў на наш народ, таксама было высунута каляндарнае пытаньне, таксама пэўныя дзеячы ў дзяржаве Польскай імкнуліся, хочучы палянізаваць наш народ, накінуць яму новы стыль. Але супольнымі высілкамі продкаў нашых, аб‘яднаных у брацтвы, адважнымі пратэстамі лепшых прадстаўнікоў тагачаснага духавенства, мужнымі іэрархамі, якія чарпалі сілы з веры ў Бога ды ў народ, не дайшло да ўвядзеньня ў жыцьцё гэтае „пакусы нашае веры“, як называе Грыгарыянскі каляндар гарачы патрыёт і вядомы украінскі палеміста XVI стал. манах Іван Вішэнскі. У гэтай збавіцельнай цьвёрдасьці нашых продкаў дапамаглі ім праз свой аўтарытэт усходнія патрыярхі. Імя вядомага патрыярха таго часу Кірылы Лукарыса, які нейкі час жыў у Астрозе, блізка зьвязана з палемічнаю дзейнасьцю вучоных прафэсароў Астрожскае Акадэміі ды іншых абаронцаў „рэлігіі ўсходняй“, якія з вартай прыкладу гарачнасьцю і адвагаю выступілі проціў небязьпечных новых рэформаў, у тым ліку і проціў лацінскага каляндара.

І тады, у часе асаблівага панаваньня грубага самадурства ды езуіцкіх падвохаў з аднаго боку і пэўнае інэртнасьці ды нацыянальнае несьвядомасьці народнае масы—з другога, нашыя продкі ўсёжткі здалелі абараніць асьвячоны старадаўнасьцю і народнаю псыхікаю свой каляндар так, што, зьяднаўшыся часткай ў догме із Рымам, народ наш нязьменна захаваў яго, як захаваў і іншыя вонкавыя адзнакі свайго „благочестия“, і нават у вуніі з царквою рымска-каталіцкаю заховываець яго і па сяньняшні дзень, як адзін з асноўных вянцоў яго рэлігійнае і нацыянальнае незалежнасьці.

У нашыя часы ізноў ідзець націск на наш народ. Ува ўсіх праявах яго жыцьця вядзецца націск з тэй мэтай каб аслабіць яго народныя сілы, каб паступова пазбавіць яго нацыянальнае незалежнасьці ды аканчальна яго спалянізаваць. Дзеля гэтага робіцца націск і на яго царкоўна-рэлігійнае жыцьцё. Робіцца націск з асьцярогаю, але па пляну, пачынаючы са спробы нівэляцыі на грунце адзіннага царкоўнага каляндару. Зразумела, што Вам, Уладыка, каму прыйшлося стануць на чале няшчаснае праваслаўнае царквы нашага народу пад Польшчаю, у гэты небясьпечны час, трэба было-б стаяць на старане сваёй праваслаўнай паствы, у тым ліку нашага народу украінскага, які складае большасьць праваслаўных у Польшчы, ды ўсюды і заўсёды бараніць царкоўныя інтарэсы гэтае паствы і зьвязаныя з імі інтарэсы нацыянальныя; трэба было-б сьмела і аўтарытэтна папераджаць усе справы пасяганьня на праваслаўную царкву і царкоўна-народны ўклад.

Нажаль, Вы з самага пачатку ня вытрымалі націску, націску без параўнаньня меншага, чым той, які быў у XVI—XVII стал., лёгка падаліся яму. Вы, Мітрапаліт праваслаўнае царквы, якой і польская канстытуцыя і міжнародныя трактаты загарантавалі пэўныя правы і вольнае выкананьне рэлігійнае практыкі, бяз ніякага адпору і зусім легальнае барацьбы, а з пакорнасьцю звычайнага ўрадоўца, таксама лёгка адступілі перад урадам у справе каляндару, як лёгка адступаеце перад ім і ў іншым: у пытаньні аб мове выкладаньня ў духоўных школах і сэмінарыях, у справе адбіраньня і высьвянчаньня на касьцёлы цэркваў, якія ніколі ня былі касьцёламі, у справе рэдукцыі праваслаўных парахвіяў ды зводу іх да мінімальнага ліку і г. д.

Ступень за ступеньню Вы робіце ўсё новыя адступкі і, такім чынам, дапамагаеце падкопываць грунт пад народам, на якім ён пакуль што стаіць цьвёрда, накідаеце народу непажаданыя для яго новыя рэформы і, такім чынам, раскладаеце яго еднасьць, аслабляеце яго сілы.

Здаецца—ясна, што ў такой справе, як новы каляндар, справе не догматычнай, але зьвязанай з народнымі звычаямі, Вам трэба было-б спытацца ў самога народу, ці згаджаецца ён яго прыняць для сваей царкоўна-рэлігійнай практыкі, якая складае вельмі далікатную праяву народнае душы; трэба было-б азнаёміцца з думкаю духавенства ў гэтай справе, якое стаіць да народу бліжэй за Вас, чужога для народу нашага і сваім паходжаньнем, і моваю, і звычаямі.

Бо сьвядомы ў сабе і ў сваей веры народ наш і блізкае да яго духавенства таксама ёсьць сябрамі тае духоўнае грамады; якая празываецца царквой; тут на зя млі, ды йшчэ ў варунках пэўнае палітычнае сітуацыі, яны ёсьць сябрамі царквы, якая празываецца „ваяўнічаю“, і ня могуць дазволіць накідаць сабе нешта новае і небясьпечнае, хаця-ж бы гэта йшло і ад япіскапаў.

Але Вы не захацелі склікаць ані Сабору, ані нават звычайных зьездаў духавенства і веруючых, а самі вырашылі для народу нашага далікатную і, па сутнасьці, цяжкую справу каляндару, тую справу, над якой ламае цяпер галару спэцыяльная камісія пры Лізе Народаў,—і ў дадзеным прыпадку Вы зрабілі ўчынак, згодны не з жаданьнямі народу, а з жаданьнямі ўраду, якому звычайна лягчэй даваць пэўныя загады беспасярэдна Вам і праз Вас кіраваць праваслаўнай царквой, як яму падабаецца, чымся лічыцца з Саборам, на якім сабраныя ня так ужо лёгка пагодзяцца з рознымі праектамі ўраду і належным спосабам дадуць адпор ініцыятарам небязьпечных новых рэформаў. З намі, абранцамі нашага народу, сябрамі Сойму і Сэнату, якім народ перадаў правы стаяць між іншым на абароне яго царквы, Вы таксама не знайшлі патрэбным паразумецца, падзяліцца сваімі намерамі ды даведацца праз нас думку народу, бо баіцёся наклікаць на сябе гнеў нашага цяперашняга обэр-пракурора—Міністра Рэлігіяў за зносіны з людзьмі, якія маюць магчымасьць казаць праўду і праз гэта востра крытыкуюць урад за яго экстэрмінацыйную палітыку ў адносінах да народу нашага.

Не знайшлося ў Вас сьмеласьці стануць проціў вымаганьняў улады, не хапіла рашучасьці стаяць на грунце ўсходняга абраду ды праз вякі зложанай царкоўнай практыкі, ня стала ў Вас адважлівасьці ў разе чаго і ў адстаўку выйсьці. Перамагла ў Вас, манаха, прыхільнасьць да ўлады, да хатняга камфорту і ўсіх выгад бязтурботнага жыцьця, да тых „благъ тленныхъ“, што цякуць да Вас і з дзяржаўнай казны і з усіх Вашых сінэкураў-манастыроў, зьнішчаных праз Вас царкоўных лясоў і з розных падаткаў, пад цяжарам якіх стогне духавенства і парахвіі. Вы адступілі перад урадам, парушыўшы адну з галоўных асноваў праваслаўнае царквы, яе саборнасьць, і, назваўшы свой Сынод саборам япіскапаў, зьдзейсьнілі волю ўраду, вырашыўшы перайсьці на новы стыль з нядзелі Усіх Сьвятых, г. ё. з 9-га чэрвеня стар. стылю, загадаўшы лічыць гэты дзень 22-ім днём месяца чэрвеня.

Але Вам трэ‘ было аперціся ў такой важнай справе на нейкі аўтарытэт, ды самі Вы нібыто не маглі ўвясьці зьмены ў каляндарным стылю дзеля таго, што, хаця-ж гэтая зьмена, як сказана ў „Дзеяньнях“ Сыноду, які быў названы на гэты раз Саборам япіскапаў, і не зачапляе сутнасьці праваслаўя, але, у кожным разе, перавышае кампэтэнцыю Асьвячонага Сыноду і вымагае благаслаўленьня і аўтарытэту ўсяленскага Канстантынопальскага Патрыярха. Дзеля таго Вы робіце ссылку на ліст Грыгора VII, Канстантынопальскага Патрыярха, ад 5-га сакавіка 1924 г. № 389.

Няма што й казаць пра тое, што аўтарытэт Усяленскага Патрыярха, да рэчы, Патрыярха тэй царквы, якая таксама, як і нашая праваслаўная царква ў Польшчы, перажываець вялікі крызіс, бо апынулася ў моцных руках свайго турэцкага ўраду; аўтарытэт гэны ў дадзеным прыпадку не на мейсцы таму, што нашая царква, як бы там ня было, фармальна належыць да Патрыярха Маскоўскага, і ў дадзеным прыпадку зусім натуральным было-б з боку Асьвячон. Сыноду праваслаўнае царквы ў Польшчы жаданьне аўтарытэту і благаслаўленьня Патрыярха Ціхана, імя якога памінаецца ўсюды ў нас у часе службы Божае. Але Вы гэтага благаслаўленьня для вырашэньня справы, якая перавышае кампэтэнцыю Вашага Сыноду, чамусь не пажадалі. Калі Вы ўжо спынілі з Маскоўскім Патрыярхам „общеніе“, то калі і на падставе якога кананічна праўнага акту было гэта зроблена? Апроч таго, у лісьце Патрыярха Грыгора VII ніякага благаслаўленьня і няма, а ёсьць адно толькі давядзеньне да ведама, што ў Канстантынопальскай царкве па пэўных прычынах уведзены новы стыль, а такое благаслаўленьне, як Вы ў „Дзеяньнях“ слушна кажаце, абавязкова патрэбна. З гэтае прычыны ліст гэты ня ёсьць якім небудзь аргумэнтам, а словы пастановы Сыноду: „сыновне привѣтствовать отеческое попеченіе Святѣйшаго Вселенскаго Патріарха о благѣ святыхъ Божіихъ помѣстныхъ церквей и о нуждахъ—вечныхъ и временныхъ чадъ этихъ церквей, любезно—о Господѣ, уставившемъ времена и лѣта для славы Своей, принять отечески братское письмо Его Святѣйшества и его Патріаршее и Синодальное посланіе и возвѣстить эти акты попечительной любви верным чадамъ Христовой церкви Вселенскаго Престола всѣмъ пастырямъ и пасомымъ Православной церкви въ Польшѣ“, ёсьць залішне схслястычным наборам слоў з мэтай схаваць тую адсутнасьць лёгікі, якая месьціцца ў пастанове Сыноду, што ўводзіць і ў нашае царкоўнае жыцьцё новую рэформу беднае, маленькае, прыгнечанае, хаця-ж і з голасным тытулам усяленскае, царквы Канстантынопальскае, і ў супярэчнасьці з ясным супорам Патрыярха Маскоўскага Ціхана. („Церк. Вѣдом.“ № 7 и 8).

Што-ж гэта за важныя прычыны, якія прымусілі Вас увясьці ў каляндары новы стыль і аж на 13 дзён скараціць гадавы круг праваслаўных службаў Божых? Асьвячоны Сынод паказвае на „мѣстныя экономичеськія причины, а часто непреодолимыя затрудненія, неудобства і лишенія для православнаго населенія Польши въ празднованіи праздніковъ по старому стилю“. У адказ на гэта можна сказаць, што кіравацца на матывы эканамічнага характару ў справе зьмены рэлігійна-царкоўнага парадку і на іх грунтавацца адпавядае камусь іншаму, а толькі не іэрархам праваслаўнае царквы. Апроч таго практыка жыдоўскага грамадзянства, якое жывець шмат вякоў сярод мора народаў хрысьціянскіх, грамадзянства пераважна гандлёвага, якое бязспрэчна мае шмат эканамічных ды іншых перашкод ад таго, што іх сьвяты ня сходзяцца з сьвятамі хрысьціянскімі, ёсьць доказам таго, што людзі з

цьвярдымі рэлігійнымі і нацыянальнымі паглядамі ня йдуць так лёгка на прынады ўсялякіх „удобствъ“, а зносяць „неудобства“ ды „лишенія“ дзеля захаваньня нязьменным чагось больш важнага.

Кожнаму зразумела, што ў цяперашніх варунках палітычнага жыцьця нашага народу злучэньне дзён праваслаўных і каталіцкіх сьвятаў можа й дасьць каму небудзь пэўную матар'яльную выгаду, але затое будзе першым крокам да рэлігійнага і нацыянальнага падпарадкаваньня праваслаўных украінцаў, беларусаў ды расейцаў каталіком—паляком, будзе йшчэ аднэй небясьпекай, ад якіх наш народ у працягу сваей доўгай і шматпакутнай гісторыі заўсёды заўзята бараніўся. Асабліва гэтая небясьпека пагражае нам на тых абшарах нашае зямлі украінскае, дзе народ наш мае блізкі сутык з чужавернаю каталіцкаю стыхіяй, г. ё.—у Холмшчыне і ў Падляшшы.

Але Вы, Ўладыка, самі добра ведаеце, што ня гэты матыў быў рашучым у Вашай дэцызіі замяніць стары стыль на новы. Жаданьні Польскага Ўраду — вось што было рашучым матывам. Урад, які паступова стараецца пры дапамозе ўсялякіх распараджэньняў і зьменаў ў жыцьці нашага народу палянізаваць яго, захацеў, каб Вы ўвялі новы стыль, — і Вы яго паслухаліся. Ці-ж Вы, Праваслаўны Мітрапаліт, так сама, як і Ўрад, хочаце рабіць над нашым народам дэнацыяналізуючы нас экспэрымэнт? Кажэце адкрыта і living — розны „причинами“ ды фразамі не старайцесе прыкрываць процінароднага дзеяньня, бо ўсё так ясна, як дзень Божы. Калі-ж зла народу Вы рабіць ня хочаце, але, разумеючы шкоду, якую яму прыносіце, робіце гэта толькі „страха ради іудейска“, то... Вы не на мейсцы. У гэты цяжкі час, які перажывае наш народ, на архірэйскіх катэдрах патрэбны адважныя пастыры, а ня трусы, верныя слугі сваей царквы, а ня найміты, адданыя сваей веры дый ідэі, а ня нікчэмныя кар'ерысты, якія баяцца нават выявіць голас перад начальнікам дэпартаманту ці ваяводай, каб часам не пазбавіцца ўсіх выгад архірэйскага жыцьця.

Нават просты наш народ, які вычувае галоўную мэту зьмены каляндару, са страхам глядзіць на тое, да чаго прыкладаюць свае рукі праваслаўныя архірэі. Ён уважае гэта за пачатак вуніі; ня тэй вуніі, аб якой і царква нашая моліцца ў словах „о соединеніи святыхъ Божіихъ церквей“, а вуніі горшага сорту, вуніі, якая мае на мэці яго палянізацыю. Увядзеньне Вамі каляндарнага наватарства разыходзіцца з народнымі яго звычаямі і абрадамі, якія прыдаюць праваслаўнай рэлігіі высокапаэтычны калярыт і служаць моцнай падставай трываласьці і самаго праваслаўя. Калі сельскія сьвяшчэньнікі, спаўняючы Ваш наказ, нехаця і нясьмела пачалі ўжо азнаямляць народ з новым стылем, то народ, пачуўшы пра тое, што Спаса прыдзецца сьвяткаваць на два тыдні раней, пытаецца: „што-ж мы будзем сьвяньціць на Спаса? яблыкі, грушкі, якія тады йшчэ не пасьпеюць, вянкі збожжа, якое йшчэ непажатым стаіць у полі, ці можа маладую бульбу? Вось-жа пераход сьвяткаваньня праваслаўных сьвятаў на новы стыль ужо забівае народны, праз вякі зложаны абрад, ужо выкрэсьлівае адну з адзнакаў яго народнае асаблівасьці. Для народу украінскага гэтая зьмена прыносіць шкоду тым большую, бо выкопывае яшчэ большую яму паміж дзьвюма яго часткамі — праваслаўнаю і уніяцкаю.

Пры большай адважлівасьці і апоры на народ Вы, Ўладыка, і ў Польскай дзяржаве, канстытуцыя якой ды міжнародныя трактаты забязьпечываюць поўную свабоду веры і вольнае выкананьне царкоўнае практыкі, а значыцца і сьвяткаваньня сьвятаў па правілах праваслаўнае царквы, здалелі-б быць зусім незалежным ад уплыву ўраду ў сферы сваей рэлігіі, як незалежнай ёсьць тут царква ня толькі каталіцкая, але й жыдоўская. Але прызвычаенасьць баяцца і слухацца ўлады сьвецкай, якая цягнецца з часоў царскага рэжыму, зрабіла з Вас рабоў і польскае канстытуцыйнае ўлады, і Вы пакорна творыце яе волю, спаўняеце яе наказы, ў супярэчнасьці часам і з ўласным перакананьнем, у супярэчнасьці з жаданьнем усіх праваслаўных людзей. У пастанове аб пераходзе на новы стыль Сабор япіскапаў між іншым дадае: „о семъ постановленіи Св. Синода довести до свѣденія и Высскаго Правительства Польской республики — на предметъ подлежащихъ распоряженій въ порядкѣ опубликованія сего постановленія и установленія за нимъ гражданско государственной значимости“. Вось-жа Вы і ў гэтым прыпадку, не давяраючы свайму духоўнаму аўтарытэту, шукаеце дапамогі ў разпараджэньнях сьвецкае ўлады. Ўлада гэта — ведама, дасьць Вам сваю дапамогу. У XVI стал. ў часе барацьбы за каляндар, аб чым казалася ўжо спачатку, ўлада ў шмат якіх мяйсцох зачыняла цэрквы й не дазваляла ў іх званіць у дні сьвятаў па старому стылю.

Нешта падобнае будзе ўлада рабіць і цяпер, абы толькі прымусіць народ да сьвяткаваньня па стылю новаму. Яна выдасьць адпаведныя разпараджэньні дзеля санкцыі Вашых пастановаў аб сьвяткаваньні сьвятаў неперахoдных, а з часам захоча такой самай уніфікацыі сьвятаў пераходных, зьвязаных з Вялікаднем.

Пытаемся ў Вас, Ўладыка: ці ўсё гэта спрыяець кансалідацыі веруючых з іх іэрархіяй? Ці не паменшыцца пасьля гэтага аўтарытэт Ваш, іэрархіі і ўсяго духавенства? Ці ня станецца пасьля гэтага сярод народу йшчэ большы прастор для розных сэктаў, якія будуць руйнаваць і рэлігію і нацыю? Што скажаце на гэта Вы, Архірэй, якога паставілі пасьвіць славеснае стада ды захоўваць яго цэласьць?

Нічога Вы ня скажаце іншага, як толькі тое, што ўжо неаднакроць мы ад Вас чулі: „Что-же дѣлать! Правительство желаетъ этого!..“

Усё гэта мы павінны ўрэшце сказаць Вам, Ўладыка, а праз Вас і іншым япіскапам, адкрыта, бо гэтага вымагае ад нас нашае сумленьне ды мільёны праваслаўных людзей, прадстаўнікамі якіх прыйшлося нам стацца ў гэты час. Павінны заявіць усенародна, што Вы сваей пастановай аб увядзеньні новага стылю зрабілі праступленьне і проціў правоў народу. Самачынна, пад пэўнай прэсіяй Вы ўводзіце ў царкоўнае жыцьцё нашага народу тое, што можа быць уведзена толькі паводле саборнае волі самога народу і з блаславеньня таго Патрыярха, які стаіць на чале нашае царквы. А такім Патрыярхам ёсьць пакуль што Ціхан Маскоўскі, а ня Грыгор VII Канстантынапальскі.

Справіць гэтае праступленьне можна толькі зьняўшы пастанову аб пераходзе на новы стыль ды перадаўшы вырашэньне каляндарнага пытаньня Сабору. На Саборы, скліканым правільна і вольна, згодна з духам і практыкай нашае праваслаўнае царквы, з удзелам веруючых, як духоўных так і сьвецкіх, можна толькі вырашыць справу замены каляндару Юліянскага Грыгарыянскім, як роўна і цэлы рад іншых пякучых царкоўных справаў.

Ось-жа адмяніць сваю пастанову аб увядзеньні ў царкоўнае жыцьцё каляндару па новаму стылю, а так сама без'адкладна склікаць Сабор для вырашэньня ўсяго камплексу справаў, зьвязаных з праваслаўнай царквой у Польшчы, — мы Вас, Ўладыка, заклікаем. Калі Вы не забыліся тых абавязкаў, якія Вы ўзялі на сябе, прыймаючы сан эпіскапскі, калі ў Вас ёсьць яшчэ сумленьне і Вы ясна прадстаўляеце сабе, якую шкоду робіце каляндарнаю пастановаю ды рознымі іншымі нашаму народу, то Вы павінны гэта зрабіць. У праціўным прыпадку Вы ня ёсьць запраўдным пастырам народу нашага, а толькі найміта-м—ўрадоўцам, праз якога ўлада сьвецкая праводзіць сваю палітыку, шкодную для народу нашага. Такі архіпастыр ня можа мець ніякага аўтарытэту; яго разпараджэньні будуць спаўняцца толькі пад прымусам сьвецкай інавернай ўлады, і чым далей такі Архіпастыр будзе сядзець на катэдры мітрапаліта, тым большую шкоду народу ды яго царкве ён прынясець.

Варшава, 11 чэрвеня 1924 г.

Міхал Чаркаўскі, Галава Ўкраінскае Парляментарнае Рэпрэзэнтацыі. Сяргей Хруцкі, Галава Ўкраінскага Соймавага Клюбу. Пасол В. Казубскі, заступнік Галавы Украінскае Парлямантарнае Рэпрэзэнтацыі. Андрэй Братунь, пасол. Алена Леўчаніўская, сэнатар. Д-р Васіль Дмітрыюк, пасол. Сэнатар Л. Марковіч Аляксандар Карпінскі, сэнатар. Максім Чучман, пасол. Макоўка Сьцяпан, пасол. Павал Васільчук, пасол. Самойло Підгірскі, пасол ад Валыні. Сяргей Назарук, пасол Сойму з Валадзіміршчыны. Сымон Любарскі, пасол Сойму ад Холмшчыны. Юрка Цімашчук, пасол. Антон Васільчук, пасол. Іван Пастэрнак, сэнатар. Гіляры Паўлюк, пасол з Астрогу.

Да гэтага пісьма ад прадстаўнікоў украінскага праваслаўнага насяленьня далучаюць свой голас, пратэстуючы проці ігнараваньня голасу праваслаўнага беларускага народу ў справах праваслаўнай царквы, і паслы і сэнатары Клюбу Беларускага: **Вяч. Багдановіч**, сэнатар П. Р., член Ўсерасс. Царк. Сабору, **Міх. Кахановіч**, пасол. **В. Рагуля**, старшыня Белар. Клюбу, **Пётра Мятла**, пасол. **Сымон Рак-Міхайлоўскі**, пасол. **Уласаў**, сэнатар.

Вполнѣ раздѣляя соображенія, изложенныя в настоящем письмѣ, относительно антиканоническаго, антисоборнаго способа разрѣшенія такого исключительной важности вопроса, как введеніе новаго стиля в православной церкви в Польшѣ, как равно и относительно всей церковной политики и жизни православной церкви в Польшѣ за послѣдніе три года, — от имени русскаго національнаго меньшинства присоединяемся к настоящему письму.

Николай Серебренников, депутат Сейма, бывшій предсѣдатель православнаго церковнаго совѣта в Польшѣ. Сенатор **Матвѣй Касперович**.

З арыгіналам згодна:
Сэкрэтар Украінскае Парлямантарнае Рэпрэзэнтацыі
В. Косоноцькій.

Ліст гэты перададзены Мітрапаліту асабіста па паўдні 12 г. м. Зараз-жа пасьля падпісу сабраліся укра-

Бюджэт Польшчы у Сойме.

Бюджэт мін. Прамысловасьці і Таргоўлі.

Страшэнны таргова-прамысловы крызіс, які перажывае Польшча, прыдае асаблівую цікаўнасьць дыскусіі над бюджэтам гэтага міністэрства.

Безпляновая, клясавая — на карысьць не гаспадарства, але капіталістаў,—палітыка міністэрства выклікала шмат вельмі гарачых і слушных закідаў.

Дакладчык, пястовец **Козыдарскі**, закідае ўраду, што ён, праводзячы санацыю валюты, не прадбачыў няўхільнага наступленьня крызісу; ня зроблена дасloўна нічога, каб хаця злагодзіць крызіс. Дзеля гэтага ён выбухнуў, як запраўдная катастрофа, якая пагражае жыцьцю краю. Цяпер, у самым разгары катастрофы, прэм. Грабскі памагае толькі прамыслоўцам, пакінуўшы рэшту прадуцэнтаў, асабліва дробнага хлебароба, на волю лёсу...

Тое-ж самае, толькі яшчэ выразьней, кажа і прадстаўнік левых людоўцаў **М. Маліноўскі**. Міністэрства заўсёды карміла вялікіх прамыслоўцаў народнымі грашмі, бо запраўдным кіраўніком міністэрства быў не міністар, але старшыня „Левіатана“ (аб'яднанага хаўрусу найбуйнейшых капіталістаў - прамыслоўцаў). Аб народнай прамысловасьці, якая корміць больш, як 2 мільёны сялян, міністэрства не клапацілася зусім.

Хадэк **Квяткоўскі** падае цікавыя весткі аб тэй чыста ўгалоўнай барацьбе, якую вяло міністэрства з дзяржаўным кантролем, хаваючы ад яго „сваіх зладзеяў ці дармаедаў-чыноўнікаў“, папросту рабаваўшых скарб. Напрыклад урадоўцы, якія прадавалі па 70,000 мар. ацэненыя ў 700,000 м. казённыя аўтамабілі, атрымлівалі ад начальства толькі „выгавар“...

Жыд **Вісьліцкі** гавора дасьціпную і цікавую прамову аб вялікай ролі, якую могуць і павінны былі-б адыграць жыды ў Польшчы для яе гаспадарчага разьвіцьця; але польскі ўрад сваей палітыкай уціску толькі сам шкодзіць інтарэсам краю.

„Работнік-народовец“ **Борушчак** кажа пераважна аб Горным Сьлёнску, адабраным Польшчай ад Нямеччыны, з якім Польшча, відаць, папросту ня можа гаспадарча справіцца. Прыводзіць вельмі цікавую вестку аб тым, што сьлёнскія прамыслоўцы (толькі немцы, ці таксама і палякі?) падалі, каму трэба, абшырны мэморыял, у якім сцьвярджаюць поўную руіну колісь амаль не найлепшай у сьвеце прамысловай гаспадаркі, і дамагаюцца павароту краю да Нямеччыны!.. У канцы дамагаецца ад ураду рэпрэсіяў... проці гэтых прамыслоўцаў—за мэморыял, але ня проці тых корфантавых „паўстанцаў“, што здалелі толькі разграміць колісь красаваўшы край, які здаваляў сваім вугальлем і зялезам палову Эўропы...

З вялікай і вельмі цікавай прамовай выступіў сам прэзэс „Левіатана“, эндэк **Вежбіцкі**. Ен зусім шчыра і адкрыта дзякуе „інфляцыі“ і спадку маркі, бо гэта яны „памаглі Польшчы (прамыслоўцам!?)“ адбудаваць яе прамысловасьць—фабрыкі і заводы, зруйнаваныя вайной, і цяпер Польшча з боку прамысловасьці—такая, як-бы вайны зусім ня было... Галава аб'яднаных вялікіх прамыслоўцаў дзякуе богу нават і за сучасны крызіс, выкліканы санацыяй, бо „новая валюта дала магчымасьць Польшчы канкураваць на сусьветным рынку“...

Дзіва, што прамыслоўцы дзякуюць пану богу і паном Кухарскаму ды Грабскаму заінфляцыю, санацыю і нават крызіс: як мы добра ведаем, усе гэтыя запраўдныя народныя „бічы“ толькі узбагачывалі капіталіста коштам працаўніка—пры дапамозе спагадаўшых капіталістам урадаў! Вось, у Нямеччыне, дзе ў сваім часе грошы таксама былі абязцэнены, з інфляцыі скарыстаў прынамся хоць дзяржаўны скарб і, значыць, увесь край, бо ўрад, друкуючы бязспынна свае мала вартыя маркі, будаваў за іх дзяржаўныя чыгункі, праводзіў дарогі, будаваў школьныя і іншыя дамы і г. д. А ў Польшчы дык коштам абяднеьньня народу разжыліся і адбудаваліся адно толькі фабрыканты і абшарнікі...

П. Вежбіцкі далей казаў, што сучасны крызіс — цяжкі і для прамыслоўцаў, але што яны ня трацяць надзеі пэратрываць яго, бо амаль зусім ня маюць даўгоў.

Дык агульна ведама, што абшарнікі і прамыслоўцы, са спадкам маркі і пры дапамозе ўраду, пазбыліся ўсіх сваіх даўгоў, якія яны „заплацілі“ па курсу...—1 руб.=2,16 маркі!..

Кажучы аб тым, што цэны даўно ўжо павінны спасьць, бо тавары гарамі ляжаць на фабрыках і ў крамах, (купцы і прамыслоўцы ня хочуць танна прадаваць!), п. Вежбіцкі даводзіць, што ў дарагоўлі вінаваты... работнікі, якія скарацілі дзень працы і ня йдуць на зьніжэньне заработнай платы!

І пан старшыня хаўрусу польскіх прамысловых акулаў сэнтымэнтальна заклікае работнікаў „падаць прамыслоўцам руку, каб разам выплыць з крызісу“...

Прэзэсу аб'яднаных прамыслоўцаў адказывае прэзэс аб'яднаных работнікаў, пас. **Жулаўскі** (ППС). Ен ядавіта пытаецца, ці п. Вежбіцкі прамаўляў, як пасол, ці як прэзэс „Левіатана“, бо, напр., апрача соймавых стэнаграфістак тут, у Сойме, з імі разам сядзіць і запісывае прамову п. Вежбіцкага і ўласная яго, як прэзэса „Левіатана“, стэнаграфістка (крыкі: скандал!..) Відаць „Левіатан“ забраўся нават да нашага Сойму! — кажа п. Жулаўскі. Быў нядаўна час, калі прамыслоўцы толькі і казалі аб тым, як ім вызваліцца ад гаспадарства; цяпер — наадварот: папаўшае ў няволю да прамыслоўцаў гаспадарства павінна, але ня мае сілаў, вызваліцца ад прамыслоўцаў!—Прамыслоўцы атрымалі больш крэдытаў, як зьмяшчае ўвесь бюджэт Польшчы. Куды ж падзеліся гэтыя народныя грошы? Папросту, пайшлі ў кішані паноў-прамыслоўцаў, якія аднак не здалелі за гэта заваяваць заграНічных рынкаў, як даводзіць п. Вежбіцкі, ні якасьцяй тавараў, ні таннымі цэнамі. Прамысловасьць у Польшчы нагул—дрэнная, машыны—старыя, спрад 40 гадоў.

Шырокія масы спажыўцоў рашуча дамагаюцца ад ураду, каб ён перастаў быць пакорным інструмэнтам у руках Саюзу Прамыслоўцаў, ды каб умеў аддзяляць прамыслоўцаў ад прамысловасьці. Бо інтарэсы прамысловасьці, гэта — інтарэсы шырокіх масаў спажыўцоў, а пэрадусім таго галоўнага чыньніка прадукцыі, якім зьяўляюцца работнікі.

На ўсе закіды адказывае міністар Прам. і Таргоўлі, п. **Кедронь**. Для апраўданьня няздольнасьці ўраду, ня зробіўшага нічога дзеля аблягчэньня крызісу, ён „дасьціпна“ даводзе, што крызіс папросту...—патрэбен!

„Для каго?“—з абурэньнем крычаць з лявіцы.

— Для ўсяго грамадзянства, для яго... маральнага аздараўленьня!—адказывае п. міністар.

Запраўды, — трэба мець „адвагу“ сказаць, што тысячам выкінутых крызісам на вуліцу галодных работнікаў і іх малым дзецям крызіс „патрэбен для маральнага аздараўленьня“! Хіба адзін толькі польскі Сойм можа выслухаць спакойна гэткія словы міністра, якога таксама, на яго ж спосаб, можна маральна вылячыць толькі... міністэрскім крызісам, ці папросту — адстаўкай!

інскія паслы і сэнатары на надзвычайнае паседжаньне абгаварыць утварыўшуюся сітуацыю. Адначасна мелі паседжаньне паслы і сэнатары беларускія.

Канфіската памянёных артыкулаў, якія трактуюць аб унутранай справе праваслаўнае царквы, пярэчыць арт. 111 і 113 канстытуцыі.

Гэта ёсьць выдатным па сваей яскравасьці доказам умешываньня адміністрацыйнае польскае ўлады ў справы ўнутраныя праваслаўнае царквы.

Нават ў тым прыпадку, калі-б Мітрапаліт Дзяніс зварачываўся за дзяржаўнаю дапамогаю ў сваей барацьбе з веруючымі ў справах, якія датыкаюцца ўнутранае арганізацыі і жыцьця праваслаўнае царквы, то й у такім прыпадку Урад, згодна з асновамі Канстытуцыі, павінен быў бы захаваць нэйтралітэт.

З гэтае прычыны падпісаныя пытаюцца ў п. Міністра Унутраных Справаў:

1. Ці ведамы яму памянёны вышэй факт праціўканстытуцыйнае і тэндэнцыйнае канфіскаты?

2. Ці ён маніцца наказаць падпарадкаваным яму органам, каб яны шанавалі прынцыпы свабоды слова, а таксама ня ўмешываліся да ўнутраных справаў праваслаўнае царквы?

Варшава, 24 чэрвеня 1924 г.

Палітычныя падзеі.

Адстаўка гр. Замойскага.

Міністар Заграпічных Спраў, граф Замойскі, падаўся ў адстаўку.

Яго месца мае заняць пасол-вызваленец Тугутт.

Спадзяваны распад партыі „Вызвалене".

У Сойме і ў прэсе слушна спадзяюцца, што коаліцыя лідэра „Вызваленя" з правіцай у ўрадзе выкліча раскол партыі на тры групы: на староньнікаў Тугутта, на рашучых праціўнікаў яго, якія захаваюць назоў партыі, і—групу Домбскага, якая злучыцца з нядаўна выйшаўшымі з „Пяста" левымі людоўцамі—так-званай групай пасла Брыля.

Можна спадзявацца, што ўсе шчырыя беларусы з партыі „Вызваленьня" нарэшце ўжо злучацца з Беларускім Клюбам.

Камуністычная арганізацыя ў Перамышлю.

Газэты падаюць, што ў Перамышлю (Галічына) паліцыя выкрыла вельмі пашыраную камуністычную арганізацыю.

Прыгатаўленьні С.С.Р.Р.

Газэты падаюць цікавыя весткі, аб тых ваенных заказах, якія заграпічныя фірмы выпаўняюць для ССРР.

Праз галяндзкага агента ў ССРР. прайшло за апошні год ужо 330 аэрапляпаў галяндзкіх і ангельскіх фірм. З Італіі атрымана ўжо 200 аэрапляпаў і гідрапляпаў (што ўздымаюцца з вады). Апроч таго, у Італіі заказаны 40 цяжкіх „танкаў", датарнаваных да нашых дарог; — у Швэцыі 65 броніраваных маторных лодак англійскага тыпу для барацьбы з падводнымі лодкамі.

Адна вялікая фірма з Галяндыі, атрымаўшы вялікі заказ на пасажырскія аэрапляны, пабудавала вялізарны завод каля Тверу.

Канфэрэнцыя Малай Антанты.

Закончылася канфэрэнцыя прадстаўнікоў дзяржаў Малай Антанты. Афіцыяльна абвешчана, што сябрамі канфэрэнцыі дасягнута поўнае паразуменьне па ўсім справам. Можна толькі дадаць: апроч тэй адзінай, але галоўнай, якая фатальна разьдзяляе іх,—у якой паразуменьне немагчыма зусім.

Гэтае галоўнае пытаньне — аб адносінах да ССРР.,—было папросту зьнята з павесткі. Але гэтым справа расколу і распаду Малай Антанты толькі адкладзена.

Падаюць цікавую вестку аб тым, быццам у прыватнай размове з румынскім мін. загр. спраў п. Дука чэскі міністар п. Бэнэш намаўляў яго папрабаваць, ці ня пойдуць бальшавікі на кампраміс... за палову Бэсарабіі! Але той быццам выкруціўся тым, што ня мае паўнамоцтваў размаўляць аб гэтай справе.

Лёндонская канфэрэнцыя.

16-га ліпня пачалася ў Лёндоне новая міжсаюзная канфэрэнцыя. Англійскія газэты пішуць, што канфэрэнцыя можа працягнуцца аж 4 тыдні.

Рэзалюцыя амэрыканскіх чыгуншчыкаў.

Саюз амэрыканскіх чыгуншчыкаў прыняў рэзалюцыю, каб усе чыгункі былі нацыяналізаваны (зроблены ўласнасьцю народу) і над усімі спосабамі камунікацыі, абслугоўваючымі шырокія масы народу, быў пастаўлены кантроль дэмакратычнае ўлады.

Рэвалюцыя ў Бразыліі.

Цэлы рад новых штатаў далучыўся да паўстанцаў з Сан-Паолё,—паўстаньне вылілася ў запраўдную рэвалюцыю. Нямецкі артылерыйскі полк далучыўся да Рэвалюцыйнае арміі. Апошняя выдала адозву, у якой трэбуе зьмены прэзыдэнта. Урадавыя войскі адступаюць. Бразыльскія паперы значна спалі на заграпічнай біржы.

Вялікі бой у Сан-Паолё быў вельмі крывавы. Рэвалюцыйная армія ў Сан-Паолё мае ўжо 64.000 жаўнераў, а ўрадовая—толькі 24.000.

Ахвяра амэрыканскіх фашыстаў.

Амэрыканскія фашысты не адстаюць ад італьянскіх. Нядаўна прапаў бяз весьці адзін з пастараў, які ў сваіх казаньнях вельмі рэзка кляйміў іх тэрорыстычную дзеяльнасьць. Праз 11 дзён ён быў знойдзены з азнакамі умысловай хваробы ад нейкага яду— і з выпаленымі на сьпіне літэрамі к. к. к. „Ку-Клюкс-Клян", гэта — назоў амэрыканскіх фашыстаў.

ХРОНІКА.

Канфіскацыя „Сына Беларуса". Па загаду камісара Ураду на м. Вільню паліцыя сканфіскавала ўвесь наклад № 15 „Сына Беларуса" з 16 ліпня г. г.

Пленарны сход Беларускага Нацыянальнага Камітэту. Нас просяць напомніць усім сябром Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні, што ў гэту нядзелю, 20 ліпня, у 4 гадз. папалудні адбудзецца пленарны сход Камітэту ў памяшчэньні яго, Віленская 12, кв. 6.

Адміністрацыйная камісія Сойму ў Вільні. У панядзелак, 14 ліпня (— як раз у гадаўшчыну францускага нацыянальнага сьвята разбурэньня вастрогу Бастыльлі ў 1789 г.!) соймавая адміністрацыйная камісія аглядала віленскія вастрогі і распытывалася палітычных вязьняў аб гвалтах, учыненых над імі.

Як нас інфармуюць, усе факты катаваньня пяцёх літоўскіх гімназістаў, зьмешчаныя ў інтэрпэляцыі Беларускага Пасольскага Клюбу з 18 чэрвеня г. г., цалком пацьверджаны пацярпеўшымі. На жаль, больш даведацца аб выніках працы камісіі нам не ўдалося.

Пасьля агляду вастрогаў сябры камісіі, зацікавіўшыся беларускай культурнай працай, аглядалі беларускі музэй ім. Ів. Луцкевіча — памяткі нашае старадаўнае культуры.

Паслоў зацікавілі старадаўныя беларускія граматы з подпісамі польскіх каралёў. Раптам нехта з прысутных зварачаецца да пасла Тугутта:

— Пане Прэзэс, глядзіце: нават і бяз польскага перакладу?!

Увага вызвала стрымліваны сьмех: бо-ж сучасныя польскія законы, сфабрыкаваныя пры ўчасьці гэтага-ж самага п. Тугутта, прадбачаць для беларусаў пры ўрадовых дакумэнтах у польскай мове толькі... беларускія пераклады! Ад часоў Жыгімонтаў і Баторыяў Польшча ў нацыянальным пытаньні пайшла далёка... назад!

„Адкрытае пісьмо ў справе белага тэрору ў Польшчы", зьмяшчаючае пратэст проці ўрадовага ўціску работніцкіх арганізацыяў і нацыянальных меншасьцяў і падпісанае больш, чым сотняй выдатных грамадзкіх дзеячоў, паслоў і сэнатараў (у тым ліку беларускіх), было сконфіскована ў часопісі „Trybuna Robotnicza". Украінскія сад.-дэм. паслы падалі на рукі маршалка Сойму інтэрпэляцыю ў гэтай справе, зьмяшчаючы ў ёй і тэкст пратэсту. Аднак, маршалак інтэрпэляцыі гэтай ня прыняў, і дзеля таго яна (а, значыць, і пратэст) ня можа быць апублікована.

Жаноцкі рух у Зах. Беларусі. „Glos Kom". піша, што ў месяцу траўню г. г. адбылася камуністычная канфэрэнцыя жанок Заходняе Беларусі. На канфэрэнцыі было 7 дэлегатак і 2 дэлегаты, якія прадстаўлялі камуністычныя жаноцкія арганізацыі Вільні, Горадні і Беластоку, а такжа прадстаўніцтва ад цэнтру. Справаздачы з мейсц паказуюць, што дзейнасьць жаноцкае арганізацыі разьвіваецца бадай выключна сярод жыдоўскіх работніц.

На канфэрэнцыі пастаноўлена ўтварыць жаноцкі камітэт Беларусі дзеля кіраваньня працай сярод жанок на ўсей беларускай тэрыторыі.

З школьнага жыцьця. Сябра Т-ва Беларускае Школы, б. вучыцель Віленскае Беларускае Гімназіі, Мікола Красінскі, якому Цантр. Школьная Рада ў Вільні даручыла арганізаваць беларускую гімназію ў Глыбокім, ня прыняў гэтага даручэньня з прычыны таго, што згадзіўся на прапазіцыю Радашкоўскае Школьнае Рады працаваць у Радашкоўскай беларускай гімназіі.

Грам. Красінскі зьбіраецца працаваць у Радашковічах, як звычайны пэдагог, працуючы адначасна над складаньнем падручнікаў па лацінскай мове ды над перакладам на беларускую мову Сьв. Эвангельля.

Выступленьне беларускае моладзі. У сувязі з захватам „Беларускага Грамадзянскага Сабраньня" групай асоб з вядомым Валэйшай на чале—з крымінальным прошлым, з гэтага таварыства выступілі ўсе паважаючыя сябе беларускія дзеячы, і само таварыства было пазбаўлена прадстаўніцтва ў Беларускім Нацыянальным Камітэце. Цяпер нас просяць адзначыць, што беларуская студэнцкая моладзь аб'явіла гэнаму Сабраньню байкот. Згодна з гэтым друкуем прысланую нам выпіску з пратаколу паседжаньня Ураду Беларускага Студэнцкага Саюзу 12 чэрвеня 1924 году:

„Урад Белар. Студ. Саюзу, прыймаючы пад увагу ўсё тое, што зайшло паміж Беларускім Грамадзянствам і „Беларускім Грамадзянскім Сабраньнем" (як арганізацыяй), пастанаўляе сарваць адносіны з „Бел. Грам. Сабраньнем", вымагаючы поўнага застасаваньня ўсіх сваіх сяброў да гэтае пастановы.

„У праціўным выпадку, незастасаваўшыяся да пастановы сябры Саюзу будуць выключаны з ліку сяброў Б. С. Саюзу і падданы агульнаму байкоту".

Весткі з вёскі.

В. Кракотка, Слонімскага павету.

Яшчэ зімою мы прасілі цераз „Змаганьне" каб хто небудзь з паслоў заглянуў і ў наш павет і пазнаёміўся з жыцьцём, якое ідзе па-за вёскаю (шчырая падзяка паслам за мітынг 16 чэрвеня у Слоніме!).

„Геаграфічны цэнтр Заходняе Беларусі" задыхаецца, дзічэе з кожным днём. Сяляне толькі і знаюць плаціць падаткі, але ўсе падаткі ідуць нам на згубу. Панэ і паночкі, пакажэце хоць адно добрае дзела за нашы крывавыя маркі!? Няшчасныя нашыя пяскі і каменьне былі выкуплены яшчэ перад вайною, і, як нам здаецца, цяпер усе зборы павінны ісьці на паляпшэньне нашага жыцьця.

Ня надта даўно ўся перадавая інтэлігенцыя абуралася царскімі парадкамі, а цяпер большасьць яе сама зьяўляецца ўладай. І што-ж яна зрабіла?

Да вайны мы маглі купляць лес на сваю патрэбу, бо кожны год нарэзваліся „крестьянскія" дзялянкі. Хоць цераз банкі маглі купляць зямлю. У воласьці было чатырнаццаць школ і да дваццаці вучыцялёў. А цяпер? Лес прадаюць адно спэкулянтам; прыросту зямліцы ня бачым; чуць не палавіна вёсак зусім ня мае школаў,— ды можа яны шчасьлівейшыя, бо бацькі не штрафуюць сваіх дзетак за родную мову, як гэта робяць вучыцялі!... ды школьныя інспэктары ня зьдзекуюцца над бацькамі штрафамі і адседкаю. А ў навуцы дык і ня вялікая страта, хоць дзіця і ня знае чатырох-пяцёх польскіх каралёў. Чатыры-пяць зім ходзіць дзіця ў польскую школу, на шосты год ужо няпісьменнае: ні па польску, ні па-беларуску.

Але затое паліцыі бачым даволі! Ужо гэта гаворыць аб нашым жыцьці.... Пры цары быў на воласьць адзін ураднік і то ўсім уядаўся ў косьці; а цяпер чатыры! З гэтага выходзіць, што нам жывецца ў чатыры разы.... лепей, як пры цары!

Забіраеце ад нас апошнія крошкі, давайце-ж магчымасьць жыць! Дайце нам зямліцу, каторую дзяды і бацькі нашыя палівалі крывёю і потам! Дайце нам родную школу, ня польскую, а беларускую! Не перашкаджайце ў сваёй хатцы рабіць свае парадкі!

Цесак.

М. Новы-Пагост, Дзісьненскага пав.

Нашае мястэчка можна назваць проста глухім кутком. Глухі куток кажу затым, што яно знаходзіцца далёка ад жалезнай дарогі і ад свайго павету — аж за 55 вёрст. У позную восень і вясну, калі дарогі псуюцца, жыцьце гандлёвае тут заміраець, і ад гэтага церпіць кожны жыхар, а асабліва тады цяжка бываець вясковаму гаспадару. Бо тады ўсе товары ў крамах даражэюць, а ўсе сялянскія тавары таньнеюць. А заработкаў тут тады, ый усягды, можна сказаць няма, апрача таго, калі каму ўдасца які раз зьезьдзіць у каапэратыў.

А цяпер хачу сказаць пра тое, ад чаго прыходзіцца ўсім нам цярпець што дзень. Напрыклад, адзін раз стаю я на вуліцы і чую, як нейкая баба са злосьцю гаворыць другой: „Хай іх хвароба, такіх парадкаў. Хацела выбраць удостоверэня, пайшла ў воласьць, а сказалі прынясьці нейкіх марак. Ну, як марак, дык я ляту на пошту. А на пошце пытаюцца, а якіх табе бабка марак трэба: да пісьма, ці так да чаго? — кажу: у Гміну трэба. Тады пашталён кажа: „такіх у нас німа, а ёсьць толькі да пісем". І куды яна ні кідалася, нідзе гэрбавых марак дастаць не магла.

Людзі дзівяцца і кажуць: „Нашаму брату знай плаці толькі падаткі, а выгады табе ні на грош, нават за маркай трэба ляцець 55 вёрст!".

Як я даведаўся, дык кіраўнік пошты пісаў аб гэтых марках у Паштовую Дырэкцыю ў Вільню і да Касы Скарбовай у Глыбокім, але адтуль ні марак, ні адказу.

Тутэйшы.

Наша пошта.

Яну Цытовічу — 2 зл. атрымалі. Газэту высылаем з 16 ліпня.

П. Конону — 3 зл. атрымалі. Дзякуем.

П. Коско — 3 зл. атрымалі. Дзякуем.

Рэдактар-Выдавец **М. Шыла.**

Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.